

*Józef Wroceński**

WIELOOSOBOWE POMOCNICZE ORGANY W ZARZĄDZANIU KOŚCIOŁEM PARTYKULARNYM

W Kościele partykularnym istnieje szereg organów administracyjnych, które inspirują i bezpośrednio kierują różnymi przejawami życia kościelnego. Wspierają one i zastępują biskupa diecezjalnego w kierowaniu diecezją, zwłaszcza w zakresie władzy wykonawczej. Mogą to być organy jednoosobowe lub wielosobowe. Pomocniczymi organami władzy administracyjnej w Kościele partykularnym są przede wszystkim podmioty biskupiej władzy zwyczajnej zastępczej, które służą pomocą biskupowi diecezjalnemu w kierowaniu diecezją. Są nimi: wikariusz generalny, wikariusz biskupi oraz w szerszym znaczeniu moderator kurii diecezjalnej, ekonom diecezjalny oraz zespół osób (kanclerz kurii, notariusz, kierownicy referatów lub wydziałów), które spełniają zadania pomocnicze. Wymienione wyżej osoby tworzą kurię diecezjalną.

W niniejszym opracowaniu zostanie poddana analizie pozycja prawna wielosobowych organów pomocniczych. Mogą być one obligatoryjne lub fakultatywne, kolegialne lub niekolegialne. Do pierwszych z nich należą: rada kapłańska, kolegium konsultorów, diecezjalna rada ds. ekonomicznych, zespół proboszczów konsultorów. Do fakultatywnych zalicza się radę biskupią, diecezjalną radę duszpasterską oraz urząd lub radę mediacyjną. Należy też zaznaczyć, że w niniejszym opracowaniu kolegialny organ pomocniczy w Kościele partykularnym rozumiany jest, jako zespół osób składający się przynajmniej z trzech osób fizycznych, ustanowiony zgodnie z prawem przez kompetentną władzę kościelną, w którym wszyscy członkowie współdziałają w podejmowaniu prawnie określonych decyzji na równych prawach. Nieko-

* KS. DR HAB. JÓZEF WROCEŃSKI SCJ, PROF. UKSW – kierownik Katedry Ustroju Kościoła i Kanonicznych Form Życia Konsekrowanego, Wydział Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, ul. Dewajtis 5, 01-815 Warszawa, Polska; e-mail: j.wrocenski@uksw.edu.pl

legalny zaś, gdy jego członkowie wyrażają swoją opinię lub formułują wnioski osobiście, w sposób pojedynczy.

1. Rada kapłańska

Rada kapłańska należy do organów kolegialnych, które mają wspomagać biskupa diecezjalnego w wykonywaniu władzy pasterskiej, zwłaszcza administracyjnej. Dotyczy to sprawowania zarówno władzy ustawodawczej, jak i wykonawczej, czy też sędowniczej. Ustanowienie w diecezji rady kapłańskiej jest obligatoryjne (kan. 495 § 1)¹. Przysługuje jej miano senatu biskupa (kan. 495 § 1)². Nie jest ona przejawem władzy kolegialnej w Kościele partykularnym, gdyż z postanowienia Bożego sprawuje ją biskup diecezjalny. Jednak będąc kolegialnym organem doradczym, odzwierciedla braterstwo sakramentalne, jedność kapłaństwa i misji, dialog i współpracę biskupa z prezbiterium diece-

¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83]. Obowiązek ustanowienia rady kapłańskiej przez biskupa diecezjalnego w każdej diecezji podkreślają wszystkie dokumenty dotyczące tej instytucji, począwszy od Soboru Watykańskiego II. W tej materii por.: SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II, *Constitutio dogmatica de Ecclesia Lumen gentium* (21.11.1964), AAS 57 (1965), s. 5-75; tekst polski w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje*, Pallottinum, Poznań 2002, s. 104-163, nr 28; SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II, *Decretum de pastoralibus ministeriis in Ecclesia Christus Dominus* (28.10.1965), AAS 58 (1966), s. 673-696 [dalej cyt.: CD]; tekst polski w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje*, s. 236-258, nr 28; SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II, *Decretum de presbyterorum ministerio et vita Presbyterorum ordinis* (7.12.1965), AAS 58 (1966), s. 991-1024; tekst polski w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje*, s. 478-507, nr 7; PAULUS PP. VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae Normae de quaedam exsequenda SS. Concilii Vaticani II Decreta statuuntur Ecclesiae Sanctae* (6.08.1966), AAS 58 (1966), s. 757-787 [dalej cyt.: ES]; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 138-155, I, nr 15 i 17; SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Litterae circulares ad Praesides Conferentiarum Episcopaliū de Consiliis Presbyteralibus iuxta placita Congregationis Plenariae die 10 octobris 1969 habitae*, (11.04.1970), AAS 62 (1970), s. 459-465.

² SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Litterae circulares ad Praesides Conferentiarum*, nr 10. Według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r. miano senatu biskupa przysługiwało kapitule katedralnej. Por. *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1-593 [dalej cyt.: KPK/17], can. 391 § 1. Szerzej na ten temat por. M. FAJKA, *Rada kapłańska nowym senatem biskupa diecezjalnego*, „Prawo Kanoniczne” 21 (1978), nr 3-4, s. 41-69.

zjalnym³. Obowiązek wspierania biskupa przez kapłanów i obowiązek wysłuchania rad kapłanów przez biskupa wynika z udziału w tym samym Chrystusowym kapłaństwie i ze wspólnego obowiązku pomnażania dobra Ludu Bożego. Rada kapłańska jest więc instytucjonalną formą współpracy biskupa ze swoim prezbiterium. W związku z tym można powiedzieć, że rada kapłańska to grono kapłanów reprezentujące prezbiterium danej diecezji. Z racji funkcjonalności, do rady nie mogą przynależeć wszyscy prezbiterzy. Chodzi tu jednak o reprezentację wszystkich kapłanów danego Kościoła partykularnego podejmujących pracę dla dobra wspólnego Ludu Bożego. Już z samej nazwy tej instytucji wynika, że diakoni nie mogą być jej członkami.

Rada kapłańska powinna mieć swój statut, zatwierdzony przez biskupa diecezjalnego (kan. 496). Powinien on uwzględniać i dostosowywać do warunków diecezjalnych przepisy prawa powszechnego oraz normy ustanowione przez konferencję biskupów danego kraju⁴. Zatwierdzenie statutu powinno zbiegać się z ustanowieniem rady kapłańskiej.

Biskup diecezjalny, jako głowa prezbiterium, przewodniczy radzie kapłańskiej. Nie może ona nigdy działać bez biskupa diecezjalnego. Do jego kompetencji należy zwoływanie posiedzeń rady, przewodniczenie na tych posiedzeniach, wyznaczanie tematów obrad lub też akceptowanie tematów zgłoszonych przez członków rady. W sytuacjach wy-

³ Por. KONGREGACJA BISKUPÓW, *Directorium de pastore ministerio Episcoporum Ecclesiae imago* (22.02.1973), Typis Polyglottis Vaticanis 1973 [dalej cyt.: EI]; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, s. 403-516, nr 203; CONGREGAZIONE PER I VESCOVI, *Directorio per il ministero pastorale dei vescovi Apostolorum successores* (22.02.2004), Libreria Editrice Vaticana 2004 [dalej cyt.: AS]; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, s. 517-711, nr 75. Szerzej na ten temat por. T. PIERONEK, *Rada kapłańska wyrazem soborowej odnowy prezbiterium*, „Prawo Kanoniczne” 12 (1969), nr 3-4, s. 3-28; J. WROCEŃSKI, *Rada kapłańska według Kodeksu Prawa Kanonicznego*, „Prawo Kanoniczne” 34 (1993), nr 1-2, s. 19-41; TENŻE, *Rola i zadania prezbiterium w życiu Kościoła partykularnego*, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1998; M. SITARZ, *Kompetencje organów kolegialnych w Kościele partykularnym w sprawowaniu władzy wykonawczej według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2008, s. 65-72.

⁴ W Polsce statuty rad kapłańskich powinny uwzględniać dokument Konferencji Episkopatu Polski z dnia 21 marca 1985 r. pod nazwą: *Postanowienia w sprawie Rad Kapłańskich i Kolegium Konsultorów* [dalej cyt.: *Postanowienia*], w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, s. 755-760. Konferencja Episkopatu Polski w cytowanym dokumencie postanowiła, że rada kapłańska powinna liczyć od 15 do 40 prezbiterów (por. A, nr 1).

jątkowych biskup, na mocy specjalnego zlecenia, może upoważnić wikariusza generalnego lub biskupiego do przewodniczenia danemu posiedzeniu (kan. 500 § 1 i § 3; por. kan. 134 § 3).

Członkostwo w radzie kapłańskiej nie jest funkcją honorową, przydzielaną ze względu na zasługi, czy z racji wieku, ale jest to aktywne reprezentowanie ogółu duchowieństwa diecezji, a przez to przyczynianie się do dobra diecezji. W radzie kapłańskiej wyróżnia się trzy grupy członków. Pierwszą grupę, najliczniejszą, mniej więcej połowa wszystkich członków rady, stanowią członkowie wybrani przez całe prezbiterium diecezji (kan. 497, 1°)⁵. Czynne i bierne prawo wyboru do rady kapłańskiej posiadają kapłani diecezjalni inkardynowani do diecezji oraz kapłani innych diecezji, prezbiterzy instytutów zakonnych lub stowarzyszeń życia apostołskiego, jak również prezbiterzy prałatury personalnej, jeśli przebywają na terenie diecezji i wykonują jakieś zadanie dla jej dobra. To samo prawo wyborcze mogą mieć inni kapłani mieszkający na stałe lub tymczasowo na terenie diecezji, jeśli to przewiduje statut rady (kan. 498). Drugą grupę stanowią członkowie stali, czyli należący do rady ze względu na powierzony im urząd (kan. 497, 2°). Chodzi tu o urzędy, które mają ścisły związek z zarządzaniem diecezją, np. biskupi pomocniczy, wikariusze generalni i biskupi, wikariusz sądowy, rektor seminarium duchownego, ekonom diecezjalny. Do trzeciej grupy przynależą członkowie mianowani przez biskupa diecezjalnego (kan. 497, 3°). Mianując pewną liczbę członków rady biskup ma możliwość skierowania do jej prac kapłanów potrzebnych, którzy nie zawsze mogą być wyłonieni w drodze wyborów⁶.

Kadencja członków rady jest czasowa na okres przewidziany w statucie, ale w ten sposób, ażeby cała rada lub przynajmniej jej część była odnawiana co pięć lat (kan. 501 § 1)⁷. Wydaje się jednak, że wymiana

⁵ W tym też celu, jak stanowi dokument Konferencji, diecezję należy podzielić na rejony lub grupy wyborcze, uwzględniając zarówno liczbę znajdujących się w nich kapłanów, jak też łatwość komunikacji między nimi (*Postanowienia*, A, nr 3).

⁶ Por. T. PAWLUK, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. II: *Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie*, Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, Olsztyn 1986, s. 239.

⁷ Cytowany wyżej dokument Konferencji Episkopatu Polski stanowi, że kadencja trwa 5 lat. Ustępujący członek rady może być ponownie wybrany lub mianowany. Nie powinien on pozostawać w radzie bez przerwy dłużej niż dwie kadencje. W wypadku śmierci członka rady, jego rezygnacji przyjętej przez biskupa diecezjalnego lub niemożności wykonywania funkcji

wszystkich członków rady w tym samym czasie utrudniałaby zachowanie ciągłości jej prac.

Rada kapłańska posiada jedynie głos doradczy. Biskup diecezjalny powinien wysłuchać jej zdania w ważniejszych sprawach. Prawodawca kodeksowy wymienia kilka takich przypadków, w których wymagana jest opinia rady pod rygorem nieważności aktu prawnego podejmowanego przez biskupa⁸. Rada przy wyrażaniu opinii podejmuje ją kolegialnie bezwzględną większością głosów, przy obecności większości tych, którzy do niej przynależą (por. kan. 119, 2°). Potrzebuje zaś jej zgody tylko w wypadkach wyraźnie określonych w prawie. Aktualnie prawodawca nie przewiduje żadnej sytuacji, w której biskup jest zobowiązany uzyskać zgodę rady przed podjęciem aktu prawnego. Przewiduje natomiast jeszcze inne zadania⁹.

Rada kapłańska zostaje rozwiązana na mocy samego prawa wskutek wygaśnięcia kadencji i w sytuacji wakatu stolicy biskupiej, ponieważ nie może ona działać bez biskupa. Jeśli rada nie wypełnia swojego zadania lub poważnie go nadużywa, biskup diecezjalny może ją rozwiązać w czasie trwania kadencji. Powinien jednak skonsultować się w tej sprawie z metropolitą, a gdyby chodziło o metropolitę, z biskupem sufraganiem najstarszym promocją. W razie rozwiązania rady biskup powinien w ciągu roku ustanowić ją na nowo (kan. 501 § 3).

Na terenach misyjnych, w wikariacie apostołskim i prefekturze apostołskiej, jeśli prawo nie stanowi inaczej, organem obligatoryjnym jest rada misji, której kompetencje są w większości podobne do zadań powierzonych radzie kapłańskiej i kolegium konsultorów (kan. 495 § 2).

w radzie z przyczyn przewidzianych prawem, należy uzupełnić skład rady (*Postanowienia*, A, nr 6-7).

⁸ Por. kan. 461 § 1; 515 § 2; 531; 536 § 1; 1215 § 2; 1222 § 2; 1263; AS, nr 172 i 183. Szerzej na ten temat zob. SITARZ, *Kompetencje organów kolegialnych w Kościele partykularnym*, s. 67-68.

⁹ Por. kan. 443 § 3; 463 § 1; 1742; 1750.

2. Kolegium konsultorów

Biskup diecezjalny ma obowiązek ustanowić kolegium konsultorów dla swojej diecezji mianując w sposób swobodny jego członków spośród członków rady kapłańskiej, w liczbie nie mniejszej niż sześciu i nieprzekraczającej dwunastu (kan. 502 § 1)¹⁰. Kolegium konsultorów jest, więc organem kolegialnym, złożonym z kapłanów wybranych przez biskupa diecezjalnego spośród członków rady kapłańskiej na okres pięciu lat, którego zadania pod przewodnictwem biskupa, określa prawo powszechne¹¹. Po upływie pięciolecia wypełnia ono nadal swoje zadania, dopóki nie zostanie ukonstytuowane nowe kolegium. Biskup diecezjalny jest zobowiązany do uzupełnienia składu kolegium, jeżeli w czasie trwania kadencji liczba jego członków zmniejszy się do pięciu. Nominacja na członka kolegium w czasie trwania kadencji dokonuje się na czas upływu kadencji¹².

Jak wspomniano wyżej, kolegium konsultorów przewodniczy biskup diecezjalny (kan. 502 § 2) lub w wyjątkowych wypadkach jego delegat. W sytuacji przeszkody w działaniu stolicy biskupiej przewodniczy biskup koadiutor, a jeżeli ma on przeszkodę, to ten, kto zgodnie z wykazem sporządzonym przez biskupa diecezjalnego kieruje tymczasowo diecezją, a więc któryś z biskupów pomocniczych, wikariusz generalny lub biskupi albo kapłan wybrany na rządcę diecezji przez kolegium konsultorów (kan. 413). W sytuacji zaś wakatu stolicy biskupiej do czasu wyboru administratora diecezjalnego, kolegium przewodniczy biskup pomocniczy, a jeśli jest ich kilku, to najstarszy promocją. Gdy w diecezji nie ma biskupa pomocniczego, wówczas najstarszy święceniami kapłan będący członkiem kolegium (kan. 419). Po ważnym wyborze administratora diecezjalnego dokonanym przez kolegium konsultorów, tenże administrator przewodniczy kolegium (kan. 427 § 1). Do kompetencji przewodniczącego należy zwoływanie

¹⁰ Szerzej na ten temat zob.: M. SITARZ, *Kolegium konsultorów w Kodeksie Prawa Kanonicznego 1983 i w partykularnym prawie polskim*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1999.

¹¹ Poprzedni Kodeks również przewidywał konsultorów diecezjalnych, jednakże ich status prawny był nieco inny, bowiem zastępowali oni kapitułę katedralną tam, gdzie nie można było jej utworzyć lub przywrócić dawniej istniejącej (por. KPK/17, kan. 423-428).

¹² Por. J. KRUKOWSKI, *Prawo administracyjne w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2011, s. 191.

członków kolegium na posiedzenia, ustalanie przedmiotu i programu obrad, przewodniczenie obradom i ewentualne ogłaszanie postanowień, które są podejmowane kolegialnie.

Tak jak przewodniczenie kolegium konsultorów jest zróżnicowane zależnie od sytuacji, w jakiej znajduje się stolica biskupia, tak też są zróżnicowane jego kompetencje i zadania. W sytuacji, kiedy stolica biskupia jest obsadzona, kolegium konsultorów jest wyłącznie organem doradczym biskupa diecezjalnego, który jest zobowiązany, do ważności aktu administracyjnego, wysłuchać opinii tegoż kolegium w wypadkach określonych w prawie (kan. 494 § 1-2; 1277) oraz uzyskać zgodę na dokonanie alienacji (kan. 1277; 1291; 1292 § 1-2; 1295). W sytuacji przeszkodzenia stolicy biskupiej, gdy nie ma biskupa koadiutora lub jest on przeszkodzony oraz gdy nie ma wykazu osób upoważnionych do kierowania diecezją, kolegium zarządza diecezją do momentu wyboru tymczasowego rządcy diecezją. Po wyborze realizuje swoje funkcje doradcze przejmując zadania zawieszony rady kapłańskiej (kan. 414). W sytuacji zaś wakatu stolicy biskupiej kolegium konsultorów ma zadania o charakterze administracyjnym¹³, władczym¹⁴ i konsultacyjnym¹⁵.

Konferencja biskupów może zarządzić, aby zadania kolegium konsultorów zostały powierzone kapitule katedralnej (kan. 502 § 3)¹⁶.

3. Diecezjalna rada ds. ekonomicznych

Rada do spraw ekonomicznych jest organem opiniodawczym biskupa diecezjalnego w odniesieniu do spraw majątkowych diecezji. Jej powołanie w diecezji jest obowiązkowe (kan. 492 § 1; 1280)¹⁷. Na czele rady stoi biskup diecezjalny lub jego delegat, ponadto powinna

¹³ Por. kan. 422; 421 § 1, 833, 404.

¹⁴ Por. kan. 419.

¹⁵ Por. kan. 272; 485; 1018 § 1; 501 § 2; 377 § 3.

¹⁶ Konferencja Episkopatu Polski podjęła decyzję, na mocy, której wszyscy biskupi diecezjalni zostali zobowiązani do ustanowienia w swoich diecezjach kolegium konsultorów (por. *Postanowienia*, II, A).

¹⁷ Cytowany kan. 1280 stanowi, że każda osoba prawna powinna mieć własną radę do spraw ekonomicznych. Każda zaś diecezja z mocy prawa posiada osobowość prawną (por. kan. 373).

ona składać się przynajmniej z trzech członków, którzy są mianowani na pięciolecie. Po upływie tego okresu mogą oni być mianowani na dalsze pięciolecie (kan. 492 § 1-2). Prawodawca kodeksowy określa ogólne przymioty zdatności kandydatów. Powinni to być przede wszystkim wierni chrześcijanie, tym samym osoby pozostające poza wspólnotą Kościoła nie mogą być członkami tej rady. Ponadto powinni być biegłymi w sprawach ekonomicznych i prawie cywilnym oraz odznaczać się prawością obyczajów. Członkami rady nie mogą być krewni biskupa diecezjalnego aż do czwartego stopnia pokrewieństwa lub powinowactwa (kan. 492 § 1 i 3). Kompetencje przewodniczącego rady dotyczą zwoływania jej posiedzeń zgodnie z ustalonym terminarzem lub stosownie do potrzeb, ustalanie porządku obrad, przedstawianie spraw będących przedmiotem obrad. Przewodniczący rady nie bierze udziału w głosowaniach, tym samym nie może wpływać na wynik głosowania, nawet w przypadku zaistnienia ewentualnej równości w drugim głosowaniu. Stąd też liczba członków rady powinna być nieparzysta, aby wynik głosowania był uzyskiwany większością głosów¹⁸.

Zadania diecezjalnej rady ds. ekonomicznych są wielorakie. Oprócz zadań powierzonych jej w księdze V KPK/83 *Dobra doczesne Kościoła*, jej zadaniem jest przygotowanie każdego roku, zgodnie ze wskazaniem biskupa, zestawienia przychodów i wydatków na następny rok, zaawertowanie bilansu przychodów i rozchodów za rok ubiegły (kan. 493). W tym celu biskup przesyła radzie sprawozdanie sporządzone przez ekonomę diecezjalnego, gdy chodzi o dobra diecezjalne, oraz przez zarządców innych dóbr kościelnych, które nie zostały wyjęte spod władzy biskupa diecezjalnego (kan. 1287 § 1). Ponadto jest ona zobowiązana świadczyć biskupowi pomoc w wypełnianiu obowiązków zarządcy dóbr materialnych diecezji (kan. 1283-1286). W pewnych sprawach prawodawca nakazuje biskupowi, aby przed podjęciem decyzji zasięgnął opinii¹⁹ lub uzyskał zgodę rady²⁰.

¹⁸ Por. KRUKOWSKI, *Prawo administracyjne*, s. 183.

¹⁹ Por. kan. 494; 1263; 1277; 1281; 1305; 1310 § 2.

²⁰ Por. kan. 1292 § 1 i 3; 1295; 1277; 1524 § 2.

4. Zespół proboszczów konsultorów

Prawodawca kodeksowy stanowi, aby w każdej diecezji był ustanowiony zespół proboszczów konsultorów²¹, do którego członków biskup powinien zwracać się o opinię w postępowaniu administracyjnym przy przenoszeniu i usuwaniu proboszczów (kan. 1742 § 1)²². Utworzenie składu tego zespołu prawodawca powierza radzie kapłańskiej, na propozycję biskupa. Do biskupa diecezjalnego, który przewodniczy radzie kapłańskiej i określa sprawy, które mają być przez nią rozpatrywane (kan. 500 § 1), należy złożenie propozycji utworzenia takiego organu. Na jego członka może być wybrany tylko kapłan pełniący urząd proboszcza i który zaakceptował wybór dokonany przez radę kapłańską zgodnie z procedurą przewidzianą przez prawo (kan. 164-179). Nie musi on przynależać do rady kapłańskiej. Zespół proboszczów nie jest organem kolegialnym w ścisłym tego słowa znaczeniu, ponieważ jego członkowie wyrażają swoją opinię w sposób indywidualny²³. Zadania, które prawodawca kodeksowy powierza członkom zespołu proboszczów konsultorów różnią się zależnie od rodzaju prowadzonego postępowania, tzn. czy jest to proces o usunięcie, czy o przeniesienie proboszcza, a także zależnie od etapu, w którym proces się znajduje²⁴. Wymóg wyrażenia opinii przez proboszczów jest konieczny do ważności, ale nie wiąże biskupa w podjęciu decyzji. Może on działać zgodnie z opinią lub wbrew ich opinii (kan. 127). Prawodawca kodeksowy nie określa kadencji zespołu proboszczów konsultorów. Zapewnia jedynie temuż zespołowi stabilność, chyba, że zgodnie

²¹ Po raz pierwszy zespół ten został ustanowiony przez papieża Piusa X dekretem *Maxima cura*. Zob. SACRA CONGREGATIO CONSISTORIALIS, *De amotione administrata ab officio et beneficio curato Maxima cura* (20.08.1910), AAS 2 (1910), s. 636-648. Prawodawca KPK/17 zachował tę instytucję i stanowiąc, że w każdej diecezji powinno być od czterech do dwunastu egzaminatorów diecezjalnych i proboszczów konsultorów. Proboszczów konsultorów proponował biskup na dziesięcioletnią kadencję na synodzie diecezjalnym, a tenże synod ich zatwierdzał (por. KPK/17, kan. 385-390).

²² Szerzej na ten temat zob. G. LESZCZYŃSKI, *Kościelna procedura administracyjna w Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2008, s. 157-195.

²³ Por. SITARZ, *Kompetencje organów kolegialnych w Kościele partykularnym*, s. 84.

²⁴ Por. J. KRUKOWSKI, *Sposób postępowania w rozpatrywaniu rekursów administracyjnych oraz usuwaniu i przenoszeniu proboszczów*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. V: *Księga VII. Procesy*, red. J. Krukowski, Pallottinum, Poznań 2007, s. 436-449.

z prawem partykularnym został powołany na określony czas. Wydaje się, że zespół proboszczów może być rozwiązany tylko przez radę kapłańską na wniosek biskupa diecezjalnego lub na skutek upływu czasu²⁵.

5. Diecezjalna rada duszpasterska

Rada duszpasterska jest organem doradczym biskupa diecezjalnego, złożonym z wybranych wiernych, tak duchownych, jak i świeckich, działającym z inicjatywy i pod przewodnictwem tegoż biskupa, służący biskupowi w rozpoznawaniu potrzeb duszpasterskich w diecezji oraz w podejmowaniu wniosków praktycznych w tej dziedzinie²⁶. Z inicjatywą ustanowienia w diecezjach rady duszpasterskiej wystąpił Sobór Watykański II²⁷, a prawodawstwo posoborowe wprowadziło tę inicjatywę w życie²⁸. Prawodawca obecnego Kodeksu zobowiązuje każdego biskupa diecezjalnego, aby ustanowił w swojej diecezji radę duszpasterską, gdy zalecają to okoliczności duszpasterskie (kan. 511). W skład rady powinni wchodzić wierni, pozostający w pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, tak duchowni, jak i członkowie instytutów życia konsekrowanego, a przede wszystkim świeccy i odznaczający się przymiotami wymaganymi przez prawo, a mianowicie pewną wiarą, dobrymi obyczajami i roztropnością (kan. 512 § 1 i 3). Statut rady może stanowić, aby część jej członków pochodziła z wyboru, część z urzędu, a część z nominacji biskupa. Liczbę członków rady biskup powinien określić w statucie. Skład rady powinien być rzeczywistym odzwierciedleniem całej części Ludu Bożego, stanowiącego diecezję, z uwzględnieniem różnych regionów, warunków społecznych i zawodowych oraz udziału, jaki osoby pojedyncze lub zrzeszone mają w apo-

²⁵ Por. SITARZ, *Kompetencje organów kolegialnych w Kościele partykularnym*, s. 85.

²⁶ Por. PAWLUK, *Prawo kanoniczne według Kodeksu*, s. 251. Szerzej na ten temat zob. J. WROCEŃSKI, *Diecezjalna Rada Duszpasterska w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego*, „Prawo Kanoniczne” 34 (1991), nr 3-4, s. 105-113.

²⁷ Por. CD, nr 27. Szerzej na ten temat zob. T. PIERONEK, *Rada duszpasterska: powstanie, rozwój, problematyka*, „Analecta Cracoviensia” 4 (1977), s. 393-408.

²⁸ Por. ES, I, nr 16 i 17 § 1; SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Litterae circulares Omnes christifideles de Consiliis Pastoralibus*, AAS 63 (1971), s. 898-922 [dalej cyt.: Och]; tekst polski w: *Posoborowe prawodawstwo kościelne*, t. VII, z. 1, wyd. E. Sztafrowski, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1977, nn. 12965-12994; EI, nr 204.

stolstwie (kan. 512 § 2). Członkostwo w radzie ma charakter kadencyjny. Biskup diecezjalny w statucie rady powinien określić czas trwania kadencji. Zaleca się, aby wymiana wszystkich członków rady nie dokonywała się w tym samym czasie²⁹. W celu zachowania ciągłości pracy rady, wymiana ta powinna być rotacyjna. Powyższe postanowienie dotyczy członków, którzy weszli do rady na podstawie wyborów lub nominacji. Członkowie, bowiem z urzędu są w radzie dopóki piastują urząd. Rada powinna być zwoływana przynajmniej raz w roku (kan. 514 § 2). O częstotliwości jej zwoływania decydują bieżące potrzeby duszpasterskie.

Rada duszpasterska posiada jedynie głos doradczy (kan. 514 § 1). Jej zadaniem jest badanie tego wszystkiego, co ma związek z działalnością duszpasterską oraz przedkładanie wynikających z tego wniosków praktycznych. Wynika z tego, że szczegółowe zadania uwzględniające specyfikę i sytuację danej diecezji powinny znaleźć się w statutach poszczególnych rad duszpasterskich³⁰. Rada powinna nieść biskupowi pomoc, czyniąc propozycje i sugestie odnośnie do inicjatyw misyjnych, katechetycznych i apostołskich, a także wspierać działalność duszpasterską duchownych w różnych środowiskach i regionach diecezji³¹. Do innych zadań rady należy wybór swoich przedstawicieli: dwóch na synod prowincjalny (kan. 443 § 5) i na synod diecezjalny w sposób i w liczbie określonej przez biskupa diecezjalnego (kan. 463 § 1, 5°).

Rada duszpasterska z chwilą wakatu stolicy biskupiej traci swój mandat. Wydaje się, że jej działalność ustaje w sytuacji przeszkodzenia stolicy biskupiej, bowiem rada działa pod władzą biskupa diecezjalnego. Tymczasowy zarządca diecezji w sytuacji nadzwyczajnej może zwołać radę celem zasięgnięcia jej opinii w konkretnej sprawie³².

²⁹ Por. OCh, nr 7.

³⁰ Por. M. SITARZ, *Rada duszpasterska*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. J. Krukowski, Pallottinum, Poznań 2005, s. 405.

³¹ Por. OCh, nr 9.

³² Por. tamże, nr 11.

6. Rada biskupia

Prawodawca kodeksowy przewiduje możliwość ustanowienia rady biskupiej celem odpowiedniego spotęgowania działalności pasterskiej (kan. 473 § 4) lub usprawnienia zarządzania diecezją. Zaleca się, aby rada ta była powołana w celu koordynowania całego duszpasterstwa diecezjalnego³³. Jej ustanowienie zależy, więc od roztropnego uznania biskupa diecezjalnego. Wydaje się, że obecnie racją ustanowienia w diecezji rady biskupiej jest potrzeba konsultacji i koordynacji w wykonywaniu zadań duszpasterskich oraz unikania błędnych decyzji w tej materii. Prawodawca ogólnie określa zadania tego organu i nie wycisza ich enumeratywnie, stąd należy wnioskować, że rada jest organem doradczym biskupa diecezjalnego. On określa zakres jej zadań w ramach wytyczonych przez prawodawcę. Wydaje się, że rada powinna przede wszystkim działać, gdy ktoś prosi o odwołanie dekretu lub innego aktu administracyjnego. W jej skład biskup diecezjalny może powołać tylko kapłanów sprawujących urzędy wikariusza generalnego i biskupiego³⁴. Jeśli te urzędy sprawują biskupi pomocniczy, to jej powołanie wydaje się zbyteczne, bowiem biskup diecezjalny powinien zawsze korzystać z rad biskupów pomocniczych, zwłaszcza w ważnych sprawach duszpasterskich (kan. 407). Niektórzy kanoniści sugerują, że biskup diecezjalny, jeśli uzna to za stosowne, może powołać w jej skład także inne osoby spełniające funkcje kierownicze różnych agend kurialnych, np. kanclerza kurii, kierownika wydziału duszpasterskiego, bowiem omawiana rada jest organem doradczym w sprawach usprawnienia zadań duszpasterskich w diecezji³⁵. Biskup decyduje o powołaniu rady biskupiej i on też decyduje, kto ma być jego doradcą. Wydaje się jednak, że jest to opinia rozszerzająca postanowienie kodeksowe w sprawie składu rady biskupiej.

³³ Por. AS, nr 176.

³⁴ Por. tamże.

³⁵ Por. KRUKOWSKI, *Prawo administracyjne*, s. 195.

7. Urząd lub rada mediacyjna

Konferencje biskupów mogą podjąć decyzję, aby w każdej diecezji ustanowić stały urząd lub radę, których zadaniem byłoby poszukiwanie słuszných rozwiązań zaistniałego konfliktu na polu administracyjnym oraz wydać normy regulujące postępowanie przed tymi organami (kan. 1733 § 2)³⁶. Jeśliby konferencja biskupów takiego postanowienia nie wydała, biskup diecezjalny może ustanowić taką radę w swojej diecezji. W tej sytuacji biskup diecezjalny mógłby promulgować też przepisy regulujące kwestie dotyczące struktury i sposobu realizacji zadań takiej rady. Racją ustanowienia stałej rady mediacyjnej jest prowadzenie negocjacji celem likwidowania sporów administracyjnych powstających najczęściej między autorem dekretu a jego adresatem³⁷. Prawodawca kodeksowy stanowi, że odwołanie się stron sporu do tego rodzaju rady mogłoby mieć miejsce przed wniesieniem rekursu, czyli przed upływem terminu wniesienia rekursu hierarchicznego (kan. 1734). Należy też zauważyć, że porozumienie się stron w sprawie odwołania się do rady mediacyjnej może mieć miejsce nie tylko w fazie poprzedzającej powstanie sporu, ale na każdym jego etapie, także po wniesieniu rekursu do przełożonego hierarchicznego lub do trybunału administracyjnego³⁸. Organ pojednawczy, w tym także omawiana rada, nie posiada kompetencji do rozstrzygnięcia sporów, a więc jego decyzje nie mają mocy wiążącej strony sporu. Może on natomiast skłonić adresata aktu do pogodzenia się z decyzją przełożonego, bądź autora aktu do poprawienia go lub odwołania.

Podsumowanie

Ustanawianie i pozycja wielosobowych pomocniczych organów administracyjnych w Kościele partykularnym jest konsekwencją przyjęcia prawdy, że wszyscy wierni na mocy sakramentu chrztu św., a prezbiterzy na mocy sakramentu święceń, są powołani do współpra-

³⁶ Konferencja Episkopatu Polski nie wydała żadnych postanowień w tej materii.

³⁷ Por. SITARZ, *Kompetencje organów kolegialnych w Kościele partykularnym*, s. 96; LESZCZYŃSKI, *Kościelna procedura administracyjna*, s. 67-69.

³⁸ Por. KRUKOWSKI, *Prawo administracyjne*, s. 516.

cy i współodpowiedzialności w realizacji misji zbawczej w Kościele. Dlatego też prawodawca kodeksowy przewiduje określone organy pomocnicze i określa ich zadania, kompetencje oraz członkostwo, celem niesienia biskupowi diecezjalnemu pomocy w realizacji jego zadań pasterskich. Organy te mogą mieć strukturę jednoosobową lub wielosobową. Te drugie mogą być kolegialne lub niekolegialne. Prawodawca nakłada na biskupa obowiązek tworzenia wielosobowych pomocniczych organów kolegialnych wspierających biskupa w zarządzaniu diecezją i kierowaniu działalnością pasterską oraz upoważnia do ustanawiania innych fakultatywnych gremiów doradczych, których funkcjonowanie uzna za pożyteczne w powierzonym mu Kościele partykularnym.

BIBLIOGRAFIA

Źródła prawa

Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984.

Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1-593.

CONGREGAZIONE PER I VESCOVI, Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi Apostolorum successores (22.02.2004), Libreria Editrice Vticana 2004; tekst polski w: Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 517-711.

KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, Postanowienia w sprawie Rad Kapłańskich i Kolegium Konsultorów, w: Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 755-760.

KONGREGACJA BISKUPÓW, Directorium de Pastoralis ministerio Episcoporum Ecclesiae imago (22.02.1973), Typis Polyglottis Vaticanis

- 1973; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 403-516.
- PAULUS PP. VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae Normae de quaedam exsequenda SS. Concilii Vaticani II Decreta statuuntur Ecclesiae Sanctae* (6.08.1966), AAS 58 (1966), s. 757-787; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 138-155.
- SACRA CONGREGATIO CONSISTORIALIS, *De amotione administrata ab officio et beneficio curato Maxima cura* (20.08.1910), AAS 2 (1910), s. 636-648.
- SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Litterae circulares ad Praesides Conferentiarum Episcopaliū de Consiliis Presbyteralibus iuxta placita Congregationis Plenariae die 10 octobris 1969 habitae* (11.04.1970), AAS 62 (1970), s. 459-465.
- SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Litterae circulares Omnes christifideles de Consiliis Pastoralibus*, AAS 63 (1971), s. 898-922; tekst polski w: *Posoborowe prawodawstwo kościelne*, t. VII, z. 1, wyd. E. Sztafrowski, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1977, nn. 12965-12994.
- SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II, *Constitutio dogmatica de Ecclesia Lumen gentium* (21.11.1964), AAS 57 (1965), s. 5-75; tekst polski w: *SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucje, dekry, deklaracje*, Pallottinum, Poznań 2002, s. 104-163.
- SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II, *Decretum de pastoralī episcoporum munere in Ecclesia Christus Dominus* (28.10.1965), AAS 58 (1966), s. 673-696; tekst polski w: *SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucje, dekry, deklaracje*, Pallottinum, Poznań 2002, s. 236-258.
- SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II, *Decretum de presbyterorum ministerio et vita Presbyterorum ordinis* (7.12.1965), AAS 58 (1966), s. 991-1024; tekst polski w: *SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucje, dekry, deklaracje*, Pallottinum, Poznań 2002, s. 478-507.

Literatura

- FAKA MARIAN, Rada kapłańska nowym senatem biskupa diecezjalnego, *Prawo Kanoniczne* 21 (1978), nr 3-4, s. 41-69.
- KRUKOWSKI JÓZEF, *Prawo administracyjne w Kościele*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2011.
- KRUKOWSKI JÓZEF, Sposób postępowania w rozpatrywaniu rekursów administracyjnych oraz usuwaniu i przenoszeniu proboszczów, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. V: Księga VII. Procesy, red. J. Krukowski, Pallottinum, Poznań 2007, s. 420-450.
- LESZCZYŃSKI GRZEGORZ, *Kościelna procedura administracyjna w Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2008.
- PAWLUK TADEUSZ, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. II: Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie, Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, Olsztyn 1986.
- PIERONEK TADEUSZ, Rada duszpasterska: powstanie, rozwój, problematyka, *Analecta Cracoviensia* 4 (1977), s. 393-408.
- PIERONEK TADEUSZ, Rada kapłańska wyrazem soborowej odnowy prezbiterium, *Prawo Kanoniczne* 12 (1969), nr 3-4, s. 3-28.
- SITARZ MIROSŁAW, *Kolegium konsultorów w Kodeksie Prawa Kanonicznego 1983 i w partykularnym prawie polskim*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1999.
- SITARZ MIROSŁAW, *Kompetencje organów kolegialnych w Kościele partykularnym w sprawowaniu władzy wykonawczej według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2008.
- SITARZ MIROSŁAW, Rada duszpasterska, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1: Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła, red. J. Krukowski, Pallottinum, Poznań 2005, s. 404-409.

WROCEŃSKI JÓZEF, Diecezjalna Rada Duszpasterska w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego, *Prawo Kanoniczne* 34 (1991), nr 3-4, s. 105-113.

WROCEŃSKI JÓZEF, Rada kapłańska według Kodeksu Prawa Kanonicznego, *Prawo Kanoniczne* 34 (1993), nr 1-2, s. 19-41.

WROCEŃSKI JÓZEF, Rola i zadania prezbiterium w życiu Kościoła partykularnego, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1998.

MULTI-PERSON ORGANS IN MANAGING PARTICULAR CHURCH

Summary

The author in his paper analyzed the provisions specifying the legal status of auxiliary collegial administrative organs in a particular Church. The Second Vatican Council determined the collegiality in the universal Church, admittedly, but it can be said the same in the particular Church. New consultative organs were created, similar to the colleges, which are not the entity of the power of governance, but with their advice and proposals support the diocesan bishop in managing the diocese. The following should be distinguished: the presbyteral council, the college of consultors, the finance council, the group of pastor consultors, and also the pastoral council, the episcopal council and the mediation council. Their role, especially in these days, is very important, because they contribute to the achievement by the diocesan bishop much more understanding in making the binding decisions.

Słowa kluczowe: diecezja, pomocnicze organy administracyjne, rady diecezjalne, działalność pasterska

Key words: diocese, auxiliary administrative organs, diocesan councils, pastoral activities

Information about Author: Rev. JÓZEF WROCEŃSKI, J.C.D, University Professor – Head of Department of Constitutional Church Law and Canonical Form of Religious Life, Faculty of Canon Law at University of Stefan Cardinal Wyszyński in Warsaw, ul. Dewajtis 5, 01-815 Warsaw, Poland; e-mail: j.wrocenski@uksw.edu.pl